

Vrijwilligerswerk en stages in weeshuizen zijn erg populair: een combinatie van “iets goeds doen” voor kinderen, een cultuur leren kennen en een verre reis. En, het staat ook goed op je CV. Ook een bezoek brengen aan een weeshuis tijdens een reis komt veel voor. Je kunt je vrijwilligerswerk, stage of bezoek op veel verschillende manieren organiseren, bijvoorbeeld via gespecialiseerde vrijwilligersorganisaties, reisorganisaties, NGOs, kerken, scholen en universiteiten of met het weeshuis zelf. Er zijn echter een heleboel organisaties die campagne voeren om deze vorm van vrijwilligerswerk te stoppen. Waarom eigenlijk?

De weeshuismythe

Geschat wordt dat er wereldwijd 8 miljoen kinderen verblijven in “weeshuizen” en dat 80% van deze kinderen nog minstens één ouder heeftⁱ: de meeste kinderen zijn geen wees en dus is ook de term weeshuis misleidend. Het lijkt zo namelijk alsof deze kinderen geen familie hebben die voor ze kan zorgen. We noemen weeshuizen dan ook liever kindertehuizen om zo te verwijzen naar groepsopvang van kinderen variërend van noodopvang, voor korte of lange termijn, groot- of kleinschalig, tot permanente opvang.

Er zijn allerlei redenen te bedenken waarom een kind in een kindertehuis woont. In sommige gevallen zijn kinderen verlaten of is er sprake van verwaarlozing of misbruik. Onderzoek laat zien het grootste deel van de kinderen in kindertehuizen in ontwikkelingslanden daar terecht komt door armoede. Het kindertehuis biedt dan toegang tot voedsel, onderdak, onderwijs en gezondheidszorgⁱⁱ. Ook discriminatie of bijvoorbeeld een gebrek aan ondersteuning voor ouders van kinderen met een handicap kunnen leiden tot plaatsing in een kindertehuisⁱⁱⁱ. Wat de reden ook is, het verlies of de scheiding van ouders, familie en eigen omgeving is voor alle kinderen een heftige en soms zelfs traumatische ervaring. Het is dan ook essentieel dat een kind terecht komt in een kleinschalige, stabiele omgeving waar professionele begeleiding is.

Alleen als het echt niet anders kan; een kindertehuis als tijdelijke oplossing

Meer dan 60 jaar aan onderzoek laat zien dat opgroeien in een kindertehuis (“institutionalisering”) een negatief effect kan hebben op de gezondheid, ontwikkeling en kansen voor de toekomst van een kind. Onderzoek laat zien dat kinderen zich beter ontwikkelen in een gezinsomgeving en dat langdurig verblijf in een kindertehuis schadelijk is voor de cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling^{iv}. Veel kinderen die zijn opgegroeid in een kindertehuis hebben moeite bij de overgang naar onafhankelijkheid. Zij missen vaak de basisvaardigheden, zoals hoe problemen op te lossen en omgaan met geld, welke

nodig zijn om als volwassene te overleven in de wereld en die je wel leert binnen een familie omgeving^v. Ook is de kans dat kinderen te maken te krijgen met geweld en (seksueel) misbruik in een kindertehuis veel groter^{vi}. De **Internationale Richtlijnen voor Alternatieve Zorg voor Kinderen**, verwelkomd door de Verenigde Naties in 2009, wijzen erop dat overheden, wanneer mogelijk, moeten voorkomen dat kinderen en ouders onnodig van elkaar gescheiden worden en dus gezinnen moeten ondersteunen zodat ze zelf voor hun kinderen kunnen zorgen, bijvoorbeeld door voedselhulp of middelen om naar school te gaan^{vii}.

Het kan zijn dat goed georganiseerde en gecontroleerde kindervervoersinstellingen nodig zijn om ouders en kinderen te ondersteunen. Dit moet dan altijd tijdelijk en kleinschalig zijn en de situatie in een gezin nabootsen totdat een beter alternatief (bijvoorbeeld re-integratie in het gezin met behulp van pleegzorg) is gevonden. Plaatsing in een kindervervoersinstelling voor kinderen onder de drie jaar zou in geen enkel geval moeten worden toegestaan aangezien de ontwikkeling van een kind in deze fase op het gebied van één-op-één interactie en hechting cruciaal is voor fysieke en emotionele groei en welzijn^{viii}.

De meeste organisaties realiseren zich niet dat niet alleen andere vormen van zorg goedkoper zijn^{ix}, maar ook meer in het belang van het kind. In ons land en de landen om ons heen is de jeugdzorg dan ook afgestapt van opvang in grote kindervervoersinstellingen en zetten we in op opvang in pleeggezinnen of gezinshuizen. In landen in Afrika, Azië en Zuid Amerika, waar nog veel van de kindervervoersinstellingen staan waar vrijwilligers naartoe gaan, hebben overheden ook beleid gericht op gezinsopvang en het ontwikkelen van pleegzorg en nationale adoptie. Toch zijn er nog heel veel kindervervoersinstellingen. In sommige landen zelfs steeds meer, omdat donoren en vrijwilligers daaraan verbonden zijn, en ze in stand houden. Dat geeft toch te denken.

Vrijwilligerswerk in een kindervervoersinstelling is niet in het belang van het kind

Regelmatig en door verschillende instanties, worden er redenen aangedragen waarom vrijwilligerswerk in een kindervervoersinstelling zou kunnen bijdragen aan het welzijn van het kind. Bijvoorbeeld dat vrijwilligers kunnen bijdragen aan het Engels van de kinderen en goed kunnen helpen bij het organiseren van activiteiten^x. Men geeft vaak als argument dat als de kinderen eenmaal in het kindervervoersinstelling wonen, je jezelf juist kan inzetten om de situatie te verbeteren en een helpende hand te bieden. Zo heeft de meerderheid van mensen die vrijwilligerswerk wil doen in een kindervervoersinstelling de beste bedoelingen en denkt te handelen met het belang van het kind voorop. Maar waarom is dit toch geen goed idee? Welke risico's zijn er voor de kinderen in de kindervervoersinstellingen waar vrijwilligers in direct contact kunnen komen met kinderen?

- *Toegang tot kwetsbare kinderen wordt normaal.* Door het openstellen van het kindervervoersinstelling voor vrijwilligers en bezoekers zijn kwetsbare kinderen ook toegankelijk voor mensen met verkeerde intenties. Er zijn verschillende zaken bekend van misbruik en mishandeling door vrijwilligers in een kindervervoersinstelling^{xi}. Ook wordt de toegang van ongeschoolde medewerkers tot kwetsbare kinderen – iets dat in Nederland niet is toegestaan – genormaliseerd.

- *Onveilige en verstoorde hechting.* Gehechtheid ontstaat bij ieder kind van nature. Elk kind heeft behoefte aan vaste verzorgers met wie het kind een langdurige relatie heeft om vanuit die veilige omgeving de wereld te ontdekken. Wanneer vrijwilligers – die komen en gaan – worden ingezet bij de verzorging van kinderen kan dit heel negatief werken omdat kinderen zo keer op keer een verlieservaring hebben. Ze hebben zo steeds minder vertrouwen in een volwassene; ze leren geen vertrouwen te hebben in relaties en durven deze ook steeds minder op te bouwen. Bovendien heeft het ontwikkelen van het lage zelfbeeld tot gevolg dat kinderen makkelijk slachtoffer worden van mensen met slechte intenties. Voor hele jonge kinderen kan zo'n verstoord hechting ook negatieve effecten hebben op de hersenontwikkeling. Alleen in een goede sociale relatie ga je op ontdekking uit en stimuleer je je ontwikkeling.
- *Gebrek aan relevante kennis en ervaring.* De meeste vrijwilligers zijn niet geschoold om met (getraumatiseerde) kwetsbare kinderen te werken en hebben weinig kennis van de mogelijk negatieve impact van hun rol op de emotionele en sociale stabiliteit en ontwikkeling van kinderen. Kinderen krijgen niet de psychosociale zorg die ze nodig hebben om leren om te gaan met hun trauma.

Vrijwilligerswerk in “weeshuizen” waarom niet

- *Onderbreken van de dagelijkse routine.* Kinderrechtenexperts en jongeren die zelf zijn opgegroeid in kinderrechtenhuizen uiten hun zorgen over hoe de aanwezigheid van internationale vrijwilligers de dagelijkse routine van kinderen kan onderbreken (o.a. onderwijs) en verwarring kan veroorzaken wat betreft de cultuur en identiteit van kinderen^{xii}.
- *Wegnemen werkgelegenheid.* Door het doen van vrijwilligerswerk neemt de werkgelegenheid voor lokale mensen af. Juist in landen waar vrijwilligerswerk veel plaatsvindt is het voor de lokale economie en ontwikkeling van het land belangrijk dat er werkgelegenheid wordt gecreëerd, en niet dat dit weggenomen wordt.
- *Schending van kinderrechten.* Naast de schending van het recht van het kind om in een familieomgeving op te groeien zijn er voldoende voorbeelden bekend waar kinderen zich moeten voordoen als “arm” of van school wegblijven om een dansje te moeten opvoeren voor bezoekers om donaties binnen te halen. Zo wordt hun recht op onderwijs, maar ook hun recht op privacy geschonden.
- *Bijdragen aan kinderhandel.* Het fenomeen vrijwilligerswerk in ontwikkelingslanden is zo populair dat het vraag heeft gecreëerd naar “weeskinderen” en “weeshuizen”. Het doen van vrijwilligerswerk stimuleert de scheiding van kinderen van hun families. Hoe meer geld er gaat naar kinderrechtenhuizen, hoe aantrekkelijker ze worden voor gezinnen die het moeilijk hebben en er zo van overtuigd raken dat hun kinderen een betere toekomst hebben in een kinderrechtshuis dan thuis. In veel gevallen worden de “weeshuizen” gerund als “business”; waarbij de inzet van vrijwilligers die hun tijd inzetten en geld doneren wordt misbruikt over de rug van kinderen. In landen als Nepal is er bewijs dat vrijwilligerswerk in kinderrechtenhuizen bijdraagt aan de handel van kinderen voor deze ‘weeshuisindustrie’. Het geld dat er verdient kan worden door het aanbieden van vrijwilligersplekken en toeristentripjes in een kinderrechtshuis dragen ertoe bij dat kinderen onder valse voorwendselen weggehaald worden bij families. Er zijn zelfs verhalen bekend waar een handelaar vraagt om kinderen, op vraag van iemand die graag een “weeshuis” zou steunen. Maar in Haïti bijvoorbeeld gebeurt het ook dat kinderen met opzet ondervoed zijn zodat meer buitenlanders worden aangemoedigd donaties te sturen^{xiii}. Inmiddels is er ook aangetoond dat het weghalen van kinderen bij hun families met als doel hen te plaatsen in een kinderrechtshuis waar geld te verdienen valt aan goedbedoelende maar slecht geïnformeerde vrijwilligers of toeristen, onder de officiële definitie van kinderhandel valt^{xiv}.

Zolang vrijwilligers donaties geven of op een andere wijze bijdragen aan het kinderrechtshuis, blijven de deuren van kinderrechtenhuizen wagenwijd open, waarbij er niet genoeg gedaan wordt om de kinderen te beschermen. Ook wanneer een kinderrechtshuis goed georganiseerd, gecontroleerd en tijdelijk is, zijn de meeste vrijwilligers niet opgeleid om met kwetsbare kinderen te werken. Bovendien is de context vaak onbekend en zijn de meeste vrijwilligers niet in staat zich voor de lange termijn te verbinden aan een kinderrechtshuisproject, wat hechtingsproblematiek in de hand werkt bij toch al erg getraumatiseerde kinderen.

Wat dan wel? Steun dan gezinnen en gemeenschappen!

Veel mensen vragen zich af of de problemen juist niet alleen maar erger zouden worden als je niet als vrijwilliger komt helpen. De goed georganiseerde en gecontroleerde kinderprijecten zijn echter niet afhankelijk van vrijwilligers; zij hebben stabiele inkomsten en voldoende permanent en professioneel personeel om de juiste ondersteuning te bieden. Tenzij je in staat bent met het kinderpriject te zoeken naar betere alternatieven voor kinderen, zoals familiehereniging, is het advies dan ook om op zoek te gaan naar andere manieren om bij te dragen aan de ontwikkeling van een land en haar kinderen. Door het doen van vrijwilligerswerk in een kinderpriject houdt je een praktijk in stand die schadelijk kan zijn voor het kind.

Er zijn miljoenen kwetsbare kinderen in de wereld die risico lopen op ziektes, uitbuiting, misbruik en verwaarlozing. Om deze kinderen te helpen, roepen we je op om meer te leren over het werken met of het doneren aan programma's die kinderen helpen in hun eigen gezin en familie en juist helpen om de gemeenschappen te versterken. Deze programma's richten zich bijvoorbeeld op het versterken van gezinnen, economische ontwikkeling, positief ouderschap, maatschappelijk werk, gezinszorg en de ontwikkeling van wetten en beleid om kinderen te beschermen.

Wanneer je vrijwilligerswerk hebt gedaan of wilt gaan doen in een kinderpriject of betrokken bent bij een kinderpriject en je advies of ondersteuning zoekt, neem dan contact op met Better Care Network Netherlands^{xv}, het kennisplatform in Nederland gericht op zorg voor kinderen zonder 'thuis' in ontwikkelingslanden. Wil je meer lezen, bekijk dan het boek Kinderen zonder 'thuis'

Better Care Network Netherlands heeft **richtlijnen** ontwikkeld voor organisaties die vrijwilligers uitzenden en ontvangen en is beschikbaar voor trainingen en advies over vrijwilligerswerk met kwetsbare kinderen.

Voor meer informatie ga naar www.bettercarenetwork.nl of neem contact op via info@bettercarenetwork.nl

Andere bronnen:

- www.bettervolunteeringbettercare.org
- www.orphanages.no
- www.rethinkorphanages.org
- www.comhlahm.org
- www.thinkchildsafe.com
- www.globalsl.org
- www.learningservice.info

ⁱ Corinna Csáky (2009) Keeping Children Out of Harmful Institutions, Why we should be investing in family-based care. Save the Children.

ⁱⁱ Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation. (2011). A Study of Attitudes Towards Residential Care in Cambodia, 48 – 49.

ⁱⁱⁱ Browne, K. (2009). The risk of harm to young children in institutional care. Save the Children, UK and The Better Care Network

^{iv} Nelson, C., Zeanah, C., Fox, N. (May 2009). The Effects of Early Deprivation on Brain Behavioural

Development: Bucharest Early Intervention Project. Oxford University Press.; Tobias, D. Moving from Residential Institutions to Community-Based Social Services in Central and Eastern Europe and the former Soviet Union. The World Bank. 2000.

^v Stein, M.; Verweijen-Slamnescu, R. 2012. When Care Ends: Lessons from Peer Research. Insights from Young People on Leaving Care in Albania, The Czech Republic, Finland and Poland. Innsbruck: SOS Children's Villages International

^{vi} Browne, K. (2009). The risk of harm to young children in institutional care. Save the Children, UK and The Better Care Network.

^{vii} United Nations. "Guidelines for the Alternative Care of Children", 15th June, 2009, A/HRC/11/L.13, 9.

^{viii} Christie Schoenmaker, Femmie Juffer, Marinus H. van IJendoorn, and Marian J. Bakermans-Kranenburg - In A. Ben-Arieh et al. (eds.), (2014) Handbook of Child Well-Being, Springer Science+Business Media Dordrecht

^{ix} Pradhan PM, Bhatta G, Bam K. Cost-effectiveness of models of care quality for children affected by HIV and AIDS in Nepal, Health Prospect 2012;11:19-25

^x <http://www.outreachinternational.co.uk/news/volunteering-orphanage/>

^{xi} Terre des homes and UNICEF, 2008. Adopting the Rights of the Child: A Study on Inter-Country Adoption and Its Influence on Child Protection in Nepal. Nepal: Terre des Hommes

^{xii} Ucembe, S. (2016). Mijn ervaring met vrijwilligers: opgroeien in een Keniaans 'weeshuis'. <https://www.oneworld.nl/wereld/mijn-ervaring-met-vrijwilligers-opgroeien-een-keniaans-weeshuis>

^{xiii} http://www.huffingtonpost.com/jennifer-morgan/forprofit-orphanages-keep_b_838206.html

^{xiv} Doore, K.E. (2016). Paper orphans: exploring child trafficking for the purpose of orphanages; UN Special Rapporteur for the Human Rights Council on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography benadrukt hoe voluntourism een vraag creert naar het handelen in kinderen voor uitbuiting, p. 15

^{xv} Het netwerk is een initiatief van Defencefor Children-ECPAT, ICCO/KerkinActie, Kinderperspectief, SOS Kinderdorpen, UNICEF Nederland, Wereldkinderen en Wilde Ganzen.

Wil je meer weten?

Website:
www.bettercarenetwork.nl

E-mail:
info@bettercarenetwork.nl